מפורת הש"ס

א. ירושלמי עירובין פ"א ה"ד (בשינוי).

ב. סוכה כד, ב.

ג. עירובין יט, ב. סוכה כד, ב.

ד. עירובין יט, ב.

ה. עירובין צט, ב. סוכה כד, ב.

ו. עירובין כב, א. סוכה כה, א.

ז. סוכה כה, א.

גרסות

חיצת הקנים בכמה נוסחות: מחיצת הקנים.

וכן בנקע בכת"י יעיד: וכן בבקע.

א איתמר [נאמר] שנחלקו אמוראים בדבר לחי העומד מאליו, כלומר לחי המצוי במבוי שלא העמידוהו במיוחד לצורך זה אלא נמצא שהוא עומד במקום שיוכל לשמש כלחי בתורת היתר למבוי זה. אביי אמר הוי לחי [הרי זה לחי], רבא אמר: לא הוי [אינו] לחי. ומתחילה מצמצמים את תחום המחלוקת: היכא דלא סמכינן עליה מאתמול כולי עלמא: לא פליגי דלא הוי לחי [במקום שאין אנו סומכים עליו מאתמול מערב שבת, הכל אינם חולקים שאין זה לחי] כי פליגי היכא דסמכינן עליה מאתמול [כאשר נחלקו הרי זה במקום שסמכנו עליו מאתמול] — אביי אמר הוי [הריהו] לחי, דהא סמכינן עליה מאתמול [שהרי סמכנו עליו מאתמול], רבא אמר: אינו לחי, כיון דמעיקרא לאו אדעתיה דהכי עבידא, לא הוי לחי [כיון שמתחילה לא על דעת כן נעשה, אינו לחי] ומעירים: קא סלקא דעתך כי היכי דפליגי בלחי פליגי נמי במחיצה [עלה על דעתנו כי כשם שהם נחלקים בלחי, נחלקו גם במחיצה] — אם יש לסמוך על מחיצה שלא הועמדה בידי אדם לצורך זה. ורוצים להביא הוכחה לדבר ממה ששנינו במשנה: העושה סוכתו בין האילנות ואילנות דפנות לה כשירה. כלומר, כיון שהאילנות משמשים כמחיצה (דפנות), משמע שמחיצה שלא נעשתה לצורך זה — שמה מחיצה. ודוחים: הכא במאי עסקינן [כאן במה אנו עוסקים] שנטען מתחילה לכך כדי שיהיו דפנות לסוכה. ומקשים: אי הכי פשיטא [אם כך פשוט הוא] וברור שאם נטעם בכוונה לכך כשרים הם לדפנות! ועונים: מהו דתימא: ליגזור דילמא אתי לאישתמושי באילן, קא משמע לן [מהו שתאמר שיגזרו לאסור שמא יבוא להשתמש באילן בחג על כן השמיע לנו] שמותרת סוכה זו ואין אנו גוזרים בה לאסור. ועוד מנסים להוכיח ממה ששנינו: היה שם אילן או גדר או חיצת הקנים (קנים מחוברים זה לזה) נידון משום דיומד כלומר נחשבים אלה כאחת המחיצות הראויות להקיף את באר הרבים כפי שיבואר. ואם כן משמע שמחיצה שלא נעשתה לכך נחשבת בכל זאת למחיצה! ודוחים: הכא נמי במאי עסקינן [כאן גם כן במה אנו עוסקים] שעשאן מתחילה לכך. ושואלים: אי הכי מאי קא משמע לן [אם כך מה השמיע לנו]? ומשיבים: השמיע לנו חידוש בפרט אחד, בענין חיצת הקנים העשויה קנה קנה פחות משלושה טפחים, כדבעא מיניה [כמו ששאל ממנו] אביי מרבה — מה דינה, והלכה זו למדנו מכאן, והיא היא החידוש בדבר. ועוד מקשים ממה ששנינו: אילן המיסך על הארץ וענפיו פרושים ומשתפלים ויורדים מסביב. אם אין נופו גבוה מן הארץ שלושה טפחים — מטלטלין תחתיו משום שהנוף יוצר כעין מחיצה סביב, ומותר לטלטל מתחת למחיצה זו. ודוחים: הכא נמי במאי עסקינן [כאן גם כן במה אנו עוסקים] שנטעו מתחילה לכך. ומקשים: אי הכי ליטלטל בכולו [אם כך נטלטל בכולו] אלמה [משום מה] אמר רב הונא בנו של רב יהושע: אין מטלטלין בו אלא אם כן היה כשיעור בית סאתים או פחות אבל ביותר מכשיעור זה — אין מטלטלים משום שאין דינו כחצר, ואם כן משמע שאין מחיצות אלה נדונות כמחיצות לכל דבר. ודוחים: משום דהוי [שהוא] דירה שתשמישה לאויר שהשימוש בה אינו בא מכוח מחיצותיה אלא ממקומה וחללה בלבד, וכל דירה שתשמישה לאויר ולא נעשתה לגור בה תמיד. אין מטלטלין בה אלא בית סאתים. ועוד מנסים להביא ראיה ממקום אחר. נאמר: שבת אדם בתל שהוא גבוה עשרה טפחים מן הסביבה ושטחו הוא ארבע אמות ועד בית סאתים, וכן מי ששבת בנקע (עמק) שהוא עמוק עשרה טפחים מסביבותו, והוא רחב מארבע אמות ועד בית סאתים, וכן אם היה בתוך מקום שהיתה בו קמה קצורה ושיבולות מקיפות אותה ואותן שיבולים גבוהות עשרה טפחים הרי הן משמשות כעין מחיצה למקום הקצור, הרי בכל אלה דינו כמו ששבת בעיר או במקום מסוים וגדור, מהלך את כולה וחוצה לה אלפיים אמה.

א איתְּמַר: אֶלְחִי הָעוֹמֵד מֵאֵלָיו. אַבַּיֵי אָמַר: הָוֵי לֶחִי. רָבָא אָמַר: לָא הָוֵי לֶחִי. הֵיכָא דְּלָא סָמְכִינַן עֲלֵיהּ מֵאֶתְמוֹל – כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּלָא הָוֵי לֶחִי. כִּי פְּלִיגִי – הֵיכָא דְּסָמְכִינַן עֲלֵיהּ מֵאֶתְמוֹל. אַבַּיֵי אָמַר: הָוֵי לֶחִי, דְּהָא סָמְכִינַן עֲלֵיהּ מֵאֶתְמוֹל. רָבָא אָמַר: לָא הָוֵי לֶחִי, כֵּיוָן דְּמֵעִיקָּרָא לָאו אַדַּעְתֵּיהּ דְּהָכִי עֲבִידִי – לָא הָוֵי לֶחִי. קָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ כִּי הֵיכִי דְּפְלִיגִי בְּלֶחִי פְּלִיגִי נַמִּי בִּמְחִיצָה. תָּא שְׁמַע: [ג]הָעוֹשֶׂה סוּכָּתוֹ בֵּין הָאִילָנוֹת, וְאִילָנוֹת דְּפָנוֹת לָהּ – כְּשֵׁירָה! – הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – שֶׁנְּטָעָן מִתְּחִילָּה לְכָךְ. אִי הָכִי, פְּשִׁיטָא! – מָהוּ דְּתֵימָא: לֵיגְזוֹר דִּילְמָא אָתֵי לְאִישְׁתַּמּוֹשֵׁי בְּאִילָן, קָא מַשְׁמַע לָן. תָּא שְׁמַע: [ד]הָיָה שָׁם אִילָן אוֹ גָּדֵר אוֹ חִיצַּת הַקָּנִים – נִידּוֹן מִשּׁוּם דְּיוֹמֵד. – הָכָא נַמִּי בְּמַאי עָסְקִינַן – שֶׁעֲשָׂאָן מִתְּחִילָּה לְכָךְ. אִי הָכִי מַאי קָא מַשְׁמַע לָן? [קָא מַשְׁמַע לָן]: חִיצַּת הַקָּנִים קָנֶה קָנֶה פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים, [ה]כִּדְבָעָא מִינֵּיהּ אַבַּיֵי מַרְבָּה. תָּא שְׁמַע: [ה]אִילָן הַמֵּסִיךְ עַל הָאָרֶץ, אִם אֵין נוֹפוֹ גָּבוֹהַּ מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים – מְטַלְטְלִין תַּחְתָּיו. – הָכָא נַמִּי בְּמַאי עָסְקִינַן – שֶׁנְּטָעוֹ מִתְּחִילָּה לְכָךְ. – אִי הָכִי, לִיטַּלְטֵל בְּכוּלּוֹ, אַלְּמָה אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: אֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ אֶלָּא בֵּית סָאתַיִם! – מִשּׁוּם דְּהָוֵי דִּירָה שֶׁתַּשְׁמִישָׁהּ לָאֲוִיר, [ו]וְכָל דִּירָה שֶׁתַּשְׁמִישָׁהּ לָאֲוִיר אֵין מְטַלְטְלִין בָּהּ אֶלָּא בֵּית סָאתַיִם. תָּא שְׁמַע: [ז]שָׁבַת בְּתֵל שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה, וְהוּא מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וְעַד בֵּית סָאתַיִם, וְכֵן בְּנֶקַע שֶׁהוּא עָמוֹק עֲשָׂרָה וְהוּא מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וְעַד בֵּית סָאתַיִם, וְקָמָה קְצוּרָה וְשִׁיבּוֹלוֹת מַקִּיפוֹת אוֹתָהּ – מְהַלֵּךְ אֶת כּוּלָּהּ וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה.

עיונים

סמכינן עליה מאתמול / ולכל השיטות (אף לדעת אביי) חייבים לסמוך על הלחי מאתמול. כי אין הלחי מחיצה ממש. אבל במחיצה נמורה, אף אם לא סמך עליה — הריהי מחיצה. ומועילה (לפחות מדין תורה) לכל דבר (עיין במאירי).

דירה שתשמישה לאויר / כי יש דירה שעיקרה במחיצותיה. שלולא המחיצות לא היתה יכולה לשמש כלל לדיור. ודירה שתשמישה לאויר היינו — מקום שעיקר השימוש בו הוא בחללו. ומחיצותיו אינן עיקר בהוייתו.

ארח ההלכה

לחי העומד מאליו / לחי פחיר את המבוי אפילו אם לא נעשה מתחילתו לשם לחי, ובלבד שיסתור עליו מבעוד יום. וכרבי אביי שהלכה כמותו בענין זה. ואינו צריך לפרש דעתו שהוא סומך על הלחי אלא אם היה שם סערב שבת מפתמא סמכו עליו (רמ"א) (אלא אם כן גילה דעתו שבת אחת שאינו סומך על לחי זה. מ"א, שועה"ר). (שו"ע או"ח שכג. יא)

אילנות כדפנות לסוכה / סוכה שאילנות משמשים דפנות לה — כשרה. (שם תרל. י)

מחיצה העומדת מאליה / מחיצה אף שלא נעשתה מתחילה לצורך זה דינה כמחיצה לכל דבר כמסקנת הגמרא כאן. (שם שסב. ג)

שבת בשלע או בנקע / שבת בסקום שיש המקום פחות מבית סאתים הריהו כארבע אמה מחוץ לו. לו מחיצות אבל לא הוקף לדירה, אם שבת אמות ומהלך בשבת את כולו ועוד אלפים (שם שצו. ב)

העומד מאליו — שלא הוקנע שם לשם תיקון מנוי, דלא הזמינוהו לכך. היכא דלא סמכינן עליה מאתמול — שהיה שם לחי אחר, וכפל נשנת. לאישתמושי באילן — ויעלה ויתלוש גיוס טוב. היה שם — נפסי נירלות, תניא נפרק שני. חיצת הקנים — קנים מחוברים. חיצת — שהיו נטועים כסדר מחיצה. דיומד — מפרש נפרק שני: דיו עמודין — עמוד אחד נראה כשנים, שעשאו כמרזב ונוטה אחד מחיצותיו לדרום ואחד לחברו. וכי עניל ארבעה דיומדין לארבע

הפיאות — יש לכל מחיצה שתי אמות עומד, אמה מכאן ואמה מכאן. כדבעא מיניה — נפרק שני (יט, ג). המסיך — נופו נוטה סמוך לארץ. רש"ל הגוף נפחות משלשה לקרקע, ועיקרו — נמקום שמתונר לאילן, נגוה עשרה. אין מטלטלין בו — אם היה היקפו יותר מבית סאתים כחצר המשכן. ושיעור זה נתנו חכמים לכל היקף המתוקן ואינו מתוקן כל ערכו, כגון למחיצה שאין בה שתי וערב נהאי פירקא (עירובין טז, ג), ולהיקף שלא הוקף לדירה נפרק שני (כד, ח) והכא נמי, אי נעומד מאליו מוקמת לה שפיר כו' — הואיל ולאו להכי עבידא, יהבו ביה רבנן האי שיעורא. משום דהוי דירה שתשמישה לאויר — לעולם שנטעו מתחילה לכך, והיקף לדירה הוא, אבל דירה זו אינה עשויה לגורך תוכה אלא לגורך אויר שחוצה לה, לדור שם שומרי השדות, ועשויה להגיל מן החמה, ואין מטלטלין בדירה זו אלא בית סאתים, כדתניא נפרק שני (עירובין כג, ח) כלל אמר ר' שמעון בן אלעזר: כל אויר שתשמישו לדירה, כגון דיר וסהר ומוקלה וחצר, ואפילו עשרה כורים — מותר. וכל דירה שתשמישה לאויר, כגון נורגנין שבשדות, בית סאתים — מותר, יותר מבית סאתים — אסור, דאלו דירה הוא, דעל כרחו הוא דר שם. שבת בתל — קדש עליו היום, וקנה שם שביתתו. גבוה עשרה — דאמרינן: נוד אסיק מחיצותיו כל סביבותיו, והרי הוא מוקף. וכן נקע — אחד מנקיקי הסלעים. והוא מארבע אמות עד בית סאתים — הואיל ושבת נאויר מחיצותיו נעשית ביתו, וכולו כארבע אמותיו הוא. הלכך: מהלך את כולו וחוצה לו אלפים אמה. אבל אי הוה טפי מבית סאתים — אין מחיצותיו מועילות לו, שהיקף שאינו עשוי לדירה אינו מועיל אלא לבית סאתים, להכי נקט מארבע אמות ואילך, דאם היה פחות מארבע אמות — מאי מהלך את כולו איכא? ומחיצותיו מאי מהני? נאלו מחיצה נמי, מקום לכל אדם ארבע אמות, נפרק "מי שהוליאוהו" (עירובין מא, ג). ושיבולות מקיפות אותה — שהניח נגוליה סביב מלקטור, ושבלים נגוהין עשרה עסקינן.

תוספות

תא שמע העושה סוכתו — בפרק "הישן" (סוכה כד, ב) מוקי לה דעביד לה בהוצא ודפנא, דלא תקשי לרב אחא בר יעקב, דאמר: כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח, פירוש: שהרוח מנענעתה לכאן ולכאן — אינה מחיצה. ואמאי כשרה? והא קאזיל ואתי? ולפי זה לא פריך הכא מידי, והוה מצי למימר: ולטעמיך. אי נמי: משמע ליה דמירי בכל ענין, בין הוי רוב דופן מעובי האילן שאינו הולך ברוח, בין דהוי רוב דופן מן הנוף.

אי הכי מאי למימרא — ולא סגי בשינויא דלעיל, דלא הוה נקט תרתי אטו חדא.

שפע למד את עמי www.hashefa.co.il
© כל הזכויות שמורות. להסדרת אישור שימוש בתכנים נא לפנות לדוא"ל info@hashefa.com

וְכִי תֵּימָא, הָכָא נַמִּי שֶׁעֲשָׂה מִתְּחִילָּה לְכָךְ – בְּשִׁלְמָא קָמָה, לְחַיֵּי. אֶלָּא תֵּל וְנָקַע מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? – אֶלָּא: בְּמְחִיצוֹת כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּהָוְיָא מְחִיצָה, כִּי פְּלִיגִי בְּלֶחִי. אַבַּיֵּי לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר: לֶחִי מִשּׁוּם מְחִיצָה, וּמְחִיצָה הָעֲשׂוּיָה מֵאֵלֶּיהָ הָוְיָא מְחִיצָה. וְרָבָא לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר: לֶחִי מִשּׁוּם הֵיכֵּר. אִי עֲבִידָא בַּיְּדַיִם – הָוְיָא הֵיכֵּר, וְאִי לָא – לָא הָוֵי הֵיכֵּר. תָּא שְׁמַע: אַבְנֵי גָדֵר הֵיוֹצְאוֹת מִן הַגָּדֵר, מוּבְדָּלוֹת זוֹ מִזּוֹ פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה – אֵין צָרִיךְ לֶחִי אַחֵר, שְׁלֹשָׁה – צָרִיךְ לֶחִי אַחֵר. – הָכָא נַמִּי, שֶׁבְּנָאָן מִתְּחִילָּה לְכָךְ. אִי הָכִי פְּשִׁיטָא! – מַהוּ דְּתֵימָא לְמֵיסַר בְּנַיְינָא הוּא דַּעֲבִידָא, קָא מַשְׁמַע לָן. תָּא שְׁמַע, יִדְתָנֵי רַבִּי חִיָּיא: כּוֹתֶל שֶׁצִּידּוֹ אֶחָד כָּנוּס מֵחֲבֵרוֹ, בֵּין שֶׁנִּרְאֶה מִבַּחוּץ וְשָׁוֶה מִבִּפְנִים, וּבֵין שֶׁנִּרְאֶה מִבִּפְנִים וְשָׁוֶה מִבַּחוּץ – נִדּוֹן מִשּׁוּם לֶחִי. – הָכָא נַמִּי שֶׁעֲשָׂאוֹ מִתְּחִילָּה לְכָךְ. – אִי הָכִי מַאי קָא מַשְׁמַע לָן! – הָא קָא מַשְׁמַע לָן: נִרְאֶה מִבַּחוּץ וְשָׁוֶה מִבִּפְנִים – נִדּוֹן מִשּׁוּם לֶחִי. תָּא שְׁמַע: יאדְּרַב הַוָּה יָתֵיב בְּהַהוּא מְבוֹאָה, הַוָּה יָתֵיב רַב הוּנָא קַמֵּיהּ. אֲמַר לֵיהּ לִשְׁמָעֵיהּ; זִיל אַיְיתִי לִי כּוּזָא דְּמַיָּא. עַד דַּאֲתָא נְפַל לֶחְיָא. אֲחֵוֵי לֵיהּ בִּידֵיהּ, קָם אַדּוּכְתֵּיהּ. אֲמַר לֵיהּ רַב הוּנָא: לָא סָבַר לָהּ מָר לִסְמוֹךְ אַדִּיקְלָא? אֲמַר: יבדְּמֵי הַאי מֵרַבָּנַן כְּמַאן דְּלָא פָּרְשִׁי אֵינָשֵׁי שְׁמַעְתָּא. מִי סָמְכִינַן עֲלֵיהּ מֵאֶתְמוֹל? – טַעְמָא – דְּלָא סָמְכִינַן, הָא סָמְכִינַן – הָוֵי לֶחִי! לֵימָא אַבַּיֵּי וְרָבָא בִּדְלָא סָמְכִינַן עֲלֵיהּ פְּלִיגִי, הָא סָמְכִינַן עֲלֵיהּ – הָוֵה לֶחִי? – לָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ, דְּהַהוּא בַּרְקָא דַּהֲוָה בֵּי בַּר חָבוּ, דַּהֲווּ פְּלִיגִי בָּהּ אַבַּיֵּי וְרָבָא כּוּלֵּי שְׁנֵיהוּ.

ב משנה בְּכֹל עוֹשִׂין לְחַיִּין, אֲפִילּוּ בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים, וְרַבִּי מֵאִיר אוֹסֵר. יגוּמְטַמֵּא מִשּׁוּם גּוֹלֵל,

תל ונקע מאי איכא למימר — תימות עולם הן. היוצאות מן הגדר — זו למעלה מזו. **למיסר בניינא** — שאם ירצה לעשות מחיצה מכותל זה לכותל שכנגדו יתקשר נתנים הללו, שכן דרך הבנאין לעשות. ובענין אחר אימו יכול לדבק בנין חדש בבנין ישן. **לסמוך אדיקלא** — דקל היה עומד אצל פתח המבוי. **הא סמכינן הוי לחי** — אלמא: הלכה כאביי. **לימא בדלא סמכינן עליה פליגי** — ואביי דאמר קשיא ליה האי עובדא דרב לא סמך אדיקלא, ואמן קיים לן הלכתא כאביי נלחי העומד מאליו. **ומתרץ לא סלקא דעתך** — דודאי נסמכינן עליה פליגי, אבל לא סמכינן — דברי הכל אינו לחי, כההוא עובדא דדיקלא דרב. **ברקא** — יציע. **דהוה בי בר חבו** — והיה עמוד הסומך את היציע עומד נראה מבוי אחר. **אלמא** — נסמכינן עליה פליגי. **והלכתא כאביי** נהא, דזו היא אחת מיע"ל קנ"ם שהלכה כאביי.

משנה ומטמא משום גולל — אם עשאו גולל לקבר מטמא לעולם נאהל כחת עצמו, ואפילו ניטל מעם. דתניא בפרק "נהמה המקבה" (חולין עג, א) "וכל אבר יגע על פני השדה" לרבות גולל ודופק.

תוספות

תל ונקע מאי איכא למימר — ולא תקשי מכאן למאן דאמר: מחיצה שאינה עשויה בידי אדם לא שמה מחיצה — דלא אתיא למעוטי אלא דבר שאינו ראוי להעשות בידי אדם, כגון בעלי חיים.

אביי לטעמיה — היינו לחד לישנא דלעיל. גבי היה גבוה מעשרים ובא למעטו (עירובין ה, א) דקסבר: דאפילו קורה משום מחיצה, וכל שכן לחי, ואותו לשון תופס עיקר. ורבא לטעמיה, דאמר לעיל: אחד זה ואחד זה משום היכר. ורבינו חננאל לא גרס "לטעמיה" אלא גרס בהדיא "אביי אמר: לחי משום מחיצה ורבא אמר לחי משום-היכר".

לא סבר לה מר למסמך אדיקלא — אף על גב דרב הונא אית ליה בפירקין (יח, א), שבת הואיל והותרה הותרה, ולא צריך למסמך אדיקלא — הא מסיק לקמן דמודה רב הונא היכא דליתנהו למחיצות, דלא אמרינן הואיל והותרה הותרה. אי נמי: הכא לפי דברי רב היה מקשה.

וכי תימא הכא נמי שעשה מתחילה לכך [ואם תאמר כאן גם כן מדובר שעשה מתחילה לכך] **בשלמא קמה — לחיי** [נניח קמה — בסדר], **אלא תל ונקע מאי איכא למימר** [מה יש לומר] **ודאי מימות עולם הם כך. ואם כן מוכח מכאן שמחיצות אינן צריכות להיות עשויות לשמן. אלא עלינו לדחות כל שנאמר עד כה, ולהסביר: במחיצות כולי עלמא לא פליגי דהויא מחיצה, כי פליגי — בלחי** [במחיצות הכל אינם חולקים שהריהי מחיצה וכאשר נחלקו היה זה בלחי] **אביי לטעמיה** [לטעמו, לשיטתו] **שאמר כי לחי משום מחיצה, ומחיצה העשויה מאליה הויא** [הרי היא] **מחיצה, כמו שאמרנו. ורבא לשיטתו שאמר: לחי משום היכר, ולכן אי עבידא בידים — הויא היכר, ואי לא — לא הוי היכר** [אם עשויה בידים — הרי זה היכר, ואם לא — אינו היכר]. **ומעתה מנסים להביא הוכחות להכריע במחלוקת בניסוחה זה. בתוספתא שנינו: אבני גדר היוצאות מן הגדר מובדלות זו מזו פחות משלושה ספחים, אין צריך לחי אחר להתיר את המבוי, מפני שהאבנים הללו מצטרפות ונעשות כעין לחי. שלושה ספחים — צריך לחי אחר. ואם כן נמצא שלחי העומד מאליו דינו כלחי. ודוחים: הכא נמי** [כאן גם כן] **שבנאן מתחילה לכך — לשם לחי. ושואלים: אי הכי פשיטא** [אם כך, פשוט הוא] **ומשיבים: מהו דתימא למיסר בניינא הוא דעבידא** [היית אומר שדבר זה עשוי לקשר את הבנין עם בנין אחר ורק לצורך זה נעשו האבנים] **על כן השמיע לנו שאין אנו חוששים שיאמרו הבריות כן, כיון שנעשו מתחילה לשם לחי. ועוד מנסים להוכיח מהתוספתא. ששנה ר' חייא כותל שצידו אחד כנוס מחברו בין שנראה מבחוץ שהוא כנוס, אבל שוה מבפנים, ובין שנראה מבפנים ושוה מבחוץ, נידון משום לחי. ואם כן נראה שלחי אינו צריך להיעשות לצורך זה. ומשיבים: הכא נמי** [כאן גם כן] **שעשאו גם מתחילה לכך. ושואלים: אי הכי מאי קא משמע לן** [אם כך מה השמיע לנו]? **ומשיבים: הא קא משמע לן** [דבר זה השמיע לנו]: **נראה מבחוץ ושוה מבפנים — נידון משום לחי, שהרי כבר ראינו שאין הלכה זו מקובלת על הכל. ועוד מנסים להוכיח: תא שמע, דרב הוה יתיב בההוא מבואה. הוה יתיב רב הונא קמיה** [בוא ושמע פתרון: רב היה יושב במבוי אחד והיה יושב רב הונא לפניו] **אמר ליה לשמעיה: זיל אייתי לי כוזא דמיא. עד דאתא נפל לחי אחוי ליה בידיה קם אדוכתיה** [אמר לו לשמשו: הבא לי קצת מים. עד שבא נפל הלחי **באותו מבוי**, הראה לו בידו **שיעמוד**, ועמד במקומו]. **אמר ליה רב הונא: לא סבר לה מר לסמוך אדיקלא** [אמר לו רב הונא האם אין אדוני סבור **שאפשר** לסמוך על הדקל] **העומד בפתח מבוי זה ויתיר משום לחי? אמר: דמי האי מרבנן כמאן דלא פרשי אינשי שמעתא** [אמר רב: דומה תלמיד חכם זה, **רב הונא**, כמי שאינו יודע שמועתם של חכמים] **כי מי סמכינן עליה מאתמול** [האם סמכנו עליו מאתמול]? **ולכן אי אפשר להתיר על ידו. ומדייקים: טעמא — דלא סמכינן, הא סמכינן — הוי לחי** [הטעם **דוקא**, שלא סמכנו **מאתמול**, אבל **אם היינו** סומכים — היה זה לחי] **משמע שלחי העומד מאליו הוא! ומנסים להציע: לימא אביי ורבא בדלא סמכינן עלה פליגי, הא סמכינן עלה — הוה לחי** [שמא נאמר אביי ורבא בשלא סמכו עליו נחלקו, **אולם במקרה** שסמכו עליו — הרי הוא לחי] **לכל הדעות. ועונים: לא סלקא דעתך** [לא יעלה על דעתך] **כי ההוא ברקא דהוה בי בר חבו דהוו פליגי בה אביי ורבא כולי שנייהו** [אותו מבוי שהיה בבית בר חבו שנחלקו בו אביי ורבא כל שנותיהם] **ובודאי הספיקו בעלי המבוי לסמוך על הלחי שבמבוי זה, אלא מן ההכרח לומר שנחלקו גם בלחי שכבר סמכו עליו מבעוד יום.**

ב משנה בכל החומרים עושין לחיין אפילו בדבר שיש בו רוח חיים אם היה מוצמד לפתח המבוי. ור' מאיר אוסר. ומוסיפים הלכה אחרת, שאף כל דבר מטמא משום גולל (כיסוי הקבר) אם השתמשו בו לצורך זה.

מפורת השי"ס

ח. עירובין יב. ב.

ט. תוספתא עירובין פ"א. ירושלמי עירובין פ"א ה"ו.

י. עירובין ט. ב. תוספתא עירובין פ"א (בשינוי).

יא. ירושלמי פ"א ה"ד (בשינויים).

יב. (הביטוי) נימין לט. א. בבא מציעא יא. ב. בבא בתרא פד. ב. חולין ה. ב.

יג. סוכה כד. א.

גרסות

אחוי ליה בידיה קם אדוכתיה בכתי"ם: אחוי בידא: קום אדוכתיך.

ברקא בכמה נוסחות: ברקא.

לשון

ברקא

בעריך מפרש כי ברקא היא הרבים של "יציע" שבמקרא. כלומר קומה שניה. ויש מוצאים מקורה בפרסית הבינונית varak שמשמעה חומה. או מעקה.

החיים

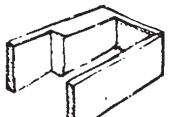

כותל שצידו אחר כנוס.

כותל שצדו האחר כנוס מחברו.

עיונים

תל ונקע / ונראה שעיקר דיוקו מן הלשון כי לשון תל ולשון נקע אינה מתאימה אלא לאותם מקומות שלא נעשו בידי אדם, אבל נקע שבידי אדם קרוי חריץ או כיוצא בכך (עיין רש"י מסכת סוכה).

רב זרב הונא / ויש בירושלמי סיפור דומה (ואולי הוא גרסה אחרת של המסופר כאן) שהפיל רב את הקורה ממבוי אחד, משום שלא היתה עשויה כדינה, ולא רצה לסמוך על דקל שהיה בפתח המבוי, משום שלא סמכו עליו מבעוד יום.

בדבר שיש בו רוח חיים / ושעמי האוסרים — אם מתוך החשש שמא יפות או יצטמק בשעת מיתה ויפחה, משיקורו, או משום שמחיצה כעין זו "העומדת ברוח", כלומר: שכל עיקרה רק ברוח החיים שבה, אינה קרויה מחיצה. ובתלמוד הירושלמי יש המחלקים בין לחי ומחיצה, שדבר שיש בו רוח חיים כשר רק לאחד מהם (יש אומרים ללחי, ויש אומרים למחיצה).

גולל / נחלקו המפרשים בפירושו. רוב המפרשים (גאונים, רש"י, רמב"ם ועוד) סבורים כי הגולל הוא המפה שמניחים על קבר המת. ויש אומרים כי הגולל הוא האבן הכבדה שמניחים מעל לפתח הקבר [מה שנקרא בארון] (ר"ח ועוד).

אורח ההלכה

לחי מבעל חיים / עושים לחי מכל דבר. אפילו מבעלי חיים, ואם זה הוא — צריך לקשרו שלא יברח או ירכץ ויתמעט מכשיעורו. ואפילו אדם קשור — מועיל משום לחי (רמ"א) וכפתם משנה.

(שם שסג, ג)

טומאת גולל / הכל נטמא משום גולל, אפילו תניח בעל חיים וכפתו על הקבר חריתו מטמא טומאת שבעה כל עוד קשור שם.

(רמב"ם, ספר טהרה, הלכות טומאת מת, פ"ו ה"ד)

לעבוד את עצמו
www.hashefa.co.il © כל הזכויות שמורות. להסדרת אישור שימוש בתכנים נא לפנות לדוא"ל info@hashefa.com

ור' מאיר מטהר דבר שיש בו רוח חיים משום גולל. וכן כותבין עליו — על כל דבר, אף שיש בו רוח חיים, גיטי נשים, ור' יוסי הגלילי פוסל בבעלי חיים.

א גמרא בברייתא שנינו ר' מאיר אומר: כל דבר שיש בו רוח חיים אין עושין אותו לא דופן לסוכה ולא לחי למבוי, לא פסין להקיף בהם את הביראות [בארות] ולא גולל לקבר. משום ר' יוסי הגלילי אמרו: אף אין כותבין עליו גיטי נשים. ושואלים: מאי טעמא [מה טעמו] דר' יוסי הגלילי, כי שנינו בברייתא על הפסוק "כי יקח איש אשה ובעלה והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ושילחה מביתו" (דברים כד, א): "ספר", אין לי אלא ספר, כלומר: כתוב על גבי קלף כספר תורה. מניין לרבות כל דבר שכשר לכתוב עליו הגט? תלמוד לומר "וכתב לה" — מכל מקום, כלומר: בכל דבר שכותבים עליו. אם כן מה תלמוד לומר "ספר"? לומר לך: מה ספר — דבר שאין בו רוח חיים ואינו אוכל (מאכל), אף כל דבר שאין בו רוח חיים ואינו אוכל. ומטעם זה סבר ר' יוסי שאין לכתוב גט על דבר שיש בו רוח חיים. ואומרים: ורבנן [וחכמים] שאינם מקבלים שיטה זו, כיצד מבינים הם את הכתוב? הם מסבירים: מי כתיב "בספר" [האם נאמר וכתב בספר]? לא, "ספר" כתיב [נאמר] והכוונה לספירות דברים בעלמא הוא דאתא [סיפור דברים בלבד הוא שבא]. כלומר, "ספר כריתות" אין משמעו סוג ידוע של ספר או החומר שהגט נכתב עליו, אלא 'ספר' משמעו תוכן הגט שיהא זה דבר כתוב המוסר תוכן מסוים. ועוד שואלים: וחכמים, אותם מלים "וכתב לה" מאי דרשי ביה? [מה דורשים הם בו]? ועונים: ההוא מבעי ליה [דבר זה נצרך להם] כדי ללמד כי בכתיבה מתגרשת האשה, ואינה מתגרשת בכסף. סלקא דעתך אמינא הואיל ואיתקש יציאה להויה [נעלה על דעתך לומר: הואיל והוקשה, הושוותה, יציאה (—גירושין), להוויה (—לקידושין)] נאמר: מה הויה (קידושין) בכסף, אף יציאה בכסף על כן ההדגשה ו"כתב" ללמדנו שאין הדבר כן. ושואלים: ור' יוסי הגלילי האי סברא מנא ליה [סברה זו מנין לו]? ומשיבים שהוא לומד את הדבר מן הכתוב "ספר כריתות" שמשמעו: ספר כורתה, ואין דבר אחר כורתה. ואומרים: כי לדעת חכמים, מלים אלה "ספר כריתות" מיבעי ליה [נחוץ לו] ללמד שחייב הגט להיות בתוכנו דבר הכורת כל קשר בינו לבינה וכמו ששנינו בברייתא: האומר לאשה — הרי זה גיטך על מנת שלא תשתי יין לעולם, על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם, אין זה כריתות. ואינו גט. שכל גט המעמיד לאשה תנאי הקושר אותה לצמיתות, משמעו שלא נכרת לגמרי הקשר עם הבעל, ואינו "כריתות". אבל אם אומר: שיהא תנאי ידוע קיים כל שלושים יום או תאריך מסוים אחר —

מפורת השי"ם

א. (ענין זה) אהלות פט"ו משנה ט.

ב. סוכה כג. ב. ירושלמי עירובין פרק א ה"ז (בשינויים).

ג. סוכה כד. ב. גיטין כא. ב. ירושלמי עירובין ס"א ה"ז. שם גיטין פ"ב ה"ג.

ד עיין ספרי תצא רסט.

ה. סוכה כד. ב. קידושין ה. א.

ו. סוכה כד. ב. יומא יג. ב. גיטין כא. ב. פנ. ב. תוספתא גיטין פ"ה ספרי תצא רסט.

גרסות

ורבנן האי ספר כריתות בכתי"ם: ורבנן האי כריתות.

א וְרַבִּי מֵאִיר מְטַהֵר. וְכוֹתְבִין עָלָיו גִּיטֵי נָשִׁים, וְרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי פּוֹסֵל.

א גמרא תַּנְיָא, ב רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים אֵין עוֹשִׂין אוֹתוֹ לֹא דּוֹפֶן לַסּוּכָּה, וְלֹא לֶחִי לַמָּבוֹי, לֹא פַּסִּין לַבִּירָאוֹת, וְלֹא גּוֹלֵל לַקֶּבֶר. מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אָמְרוּ: אַף אֵין כּוֹתְבִין עָלָיו גִּיטֵי נָשִׁים. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי? דְּתַנְיָא: ג "סֵפֶר" אֵין לִי אֶלָּא סֵפֶר, ד מַנַּיִן לְרַבּוֹת כָּל דָּבָר – תַּלְמוּד לוֹמַר "וְכָתַב לָהּ" מִכָּל מָקוֹם. אִם כֵּן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "סֵפֶר" – לוֹמַר לְךָ: מַה סֵּפֶר דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ רוּחַ חַיִּים וְאֵינוֹ אוֹכֵל, אַף כָּל דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ רוּחַ חַיִּים וְאֵינוֹ אוֹכֵל. – וְרַבָּנַן; מִי כְּתִיב "בַּסֵּפֶר"? "סֵפֶר" כְּתִיב – לְסִפּוּרוֹת דְּבָרִים בְּעָלְמָא הוּא דַּאֲתָא. וְרַבָּנַן, הַאי "וְכָתַב לָהּ" מַאי דְּרִשִׁי בֵּיהּ? – הַהוּא מְבָעֵי לֵיהּ: ה בִּכְתִיבָה מִתְגָּרֶשֶׁת, וְאֵינָהּ מִתְגָּרֶשֶׁת בְּכֶסֶף. סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא: הוֹאִיל וְאִיתְקַשׁ יְצִיאָה לַהֲוָיָה, מָה הֲוָיָה בְּכֶסֶף אַף יְצִיאָה בְּכֶסֶף – קָא מַשְׁמַע לָן. וְרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, הַאי סְבָרָא מְנָא לֵיהּ? – נָפְקָא לֵיהּ מִ"סֵפֶר כְּרִיתֻת" – סֵפֶר כּוֹרְתָהּ, וְאֵין דָּבָר אַחֵר כּוֹרְתָהּ. וְרַבָּנַן, הַאי סֵפֶר כְּרִיתֻת מִיבָּעֵי לֵיהּ לְדָבָר הַכּוֹרֶת בֵּינוֹ לְבֵינָהּ. לְכִדְתַנְיָא: ו הֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ עַל מְנָת שֶׁלֹּא תִּשְׁתִּי יַיִן, עַל מְנָת שֶׁלֹּא תֵּלְכִי לְבֵית אָבִיךְ לְעוֹלָם – אֵין זֶה כְּרִיתוּת. כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם – הֲרֵי זֶה

ור' מאיר מטהר — וטעמא דר' מאיר מפרש בתוספתא סוכה נכולהו, תמוס דקסנר: כל מחיצה העומדת נרוח חיים — פינה מחיצה.

גמרא ולא גולל לקבר — כלומר: אם עשאו גולל — אין שם גולל חל עליו לטמא. גולל — הוא כיסוי שנותנין דף על המת. **ספר** — "וכתב לה ספר כריתות" ספר משמע קלף כדכתיב "ואני כותב על הספר נדיו". והדר קרי ליה מגילה כדכתיב (ירמיה לו) "אחרי שרף [המלך] את המגילה". **מניין לרבות כל דבר** — שיכתוב הגט עליו. **אי הוה כתיב וכתב לה כריתות בספר** — הוה משמע מגילה. אבל השתא דכתיב ספר — האי 'ספר' — ספירות דברים הוא. והכי משמע, וכתב לה דברי כריתות. אבל לא קבע לו מקום לכותבו, ומתילא משמע בכל מקום שירצה יכתבנו. **וכתב לה מאי דרשי ביה** — כיון דספר לאו קלף משמע, ומתילא הא לא קבע ליה קלף, ובכל דבר משמע. ולמה ליה למיכתב וכתב לרבות כל דבר, לכתוב "ונתן לה ספר כריתות". **ואינה מתגרשת בכסף** — אם נתן לה כסף ואמר: התגרשי בו. **והיתה לאיש אחר** — היינו קידושין. **מה הויה בכסף** — דנמריגן בתוספתא קידושין (ג, ז) קיימה קיימה משדה עפרון. **מספר כריתות** — מדכתיב כריתות סמוך לספר. **לדבר הכורת בינו לבינה** — שלא יטול תנאי בגט שיכרסם יחד, אלא דברי הבדלה יהיו. **לעולם אין זה כריתות** — דהא כל ימיה קשורה בו, שמחמתו היא נתבעת מלשתות יין. ותנאי זה תלוי והולך לעולם, ואין זה הבדלה. אבל מכאן ועד שלשים. יום — הרי זה כריתות מיד, שהרי דברי הבדלה הן לסוף שלשים יום ומותרת מיד לאיש אחר.

תוספות

תלמוד לומר וכתב לה מכל מקום — ואם תאמר: ואימא, וכתב לה — כלל, ספר — פרט, אין בכלל אלא מה שבפרט: ספר — אין, מידי אחרינא — לא! ויש לומר: "ונתן בידה" חזר וכלל. **אף על גב דלא** מייתי בברייתא אלא כללא קמא — אין לחוש, דכהאי גונא איכא בקדושין בפרק קמא (כא, ב), דקתני בברייתא: אין לי אלא מרצע, הסול והסירא מנין? תלמוד לומר: "ולקחת" — כל דבר הנקח ביד, ומשמע בתר הכי דמכלל ופרט וכלל דריש, דקאמר "ונתת באזנו" — חזר וכלל.

מה ספר דבר שאין בו רוח חיים — בפרק "בכל מערבין" (עירובין כז, ב) גבי מעשר שני (בבקר ובצאן) נקט צד של פרי מפרי ונדולי קרקע. ובפרק קמא דסוכה (יא, ב), גבי חגיגה נקט: מה חגיגה דבר שאינו מקבל טומאה ונדולו מן הארץ — הכל לפי מה שדומה לחכמים.

ודבנן האי וכתב לה מאי עבדי — אף על גב דאיצטריך למדרש וכתב לה לשמה — תרי "וכתב לה" כתיבי. והא דדרשינן ב"המגרש" (גיטין פז, א) "וכתב לה" ולא לה ולחברתה — התם דריש מ"לה" דוכתב דהכא.

בכתיבה מתגרשת ולא בכסף — הך דרשה לא אתיא אלא לרבא, אבל לאביי נפקא ליה בפרק קמא דקידושין (ה, א) מסברא, דאין סימנו נעשה קטיגור. ומכל מקום, לאביי נמי איצטריך "וכתב" — בכתיבה מתגרשת ולא בחליצה. והא דדרש לה ברישא קידושין (ג, ב) דאינה יוצאה בחליצה, מ"ספר כורתה" — ההיא דרשה כר' יוסי הגלילי, כדמשמע הכא. ונקט לה — משום דהויא דרשה פשוטה טפי, וכן דרך התלמוד. כדאשכחן ב"החובל" (בבא קמא פז, א) דמייתי קרא ד"בנעוריה בית אביה" לגבי חבלה. וברישא קידושין (ג, ב) **קאמר דבהפרת** נדרים הוא דכתיב, וברישא פרק "אחד דיני ממונות" (סנהדרין לד, ב) דריש דראיית נגעים ביום מ"ביום הראות בו" דהיינו כאביי **דפרק קמא** דמועד קטן (ח, א) ושביק דרשה דרבא דדריש התם מדכתיב "לי" ולא לאורי.

על מנת שלא תלכי לבית אביך — תימה: דהא אם מת אביה לא חשיב תו בית אביה, כדתניא במדרים ב"השותפין" (מו, א): **קונם לביתך**

עיונים

דבר הכורת בינו ובינה / הוספת תנאי בגט אינה מהוה כשלעצמה פסול בו. ואפילו היה תנאי זה לשנים רבות (שיש פוסקים האומרים שאף אם קבע בתנאי זמן ארוך ממשך חיי אדם אינו פוסל את הגט). ובמקרה כזה אם רוצה האשה שיתקיים הגט עליה לקיים את התנאי. אולם כאשר הגט מנוסח בצורה שמעצם תוכנו ברור שאין הוא משחרר את האשה מ כ ל התחייבויותיה לבעלה — שוב אין זה גט כלל. שהרי לא היתה כאן מתחילה "כריתות".

ספר כריתות / ויש האומר כי "ספר כריתות" משמעו שהוא מספר לה בבירור שהוא מבדילה ממנו. אולם כאשר יש תנאי בגט הנמשך כל ימיה הרי (אף אם תקיימנו) אינה יודעת ידיעה ברורה בשעה מעשה אם יש תוקף לגט. שכן אם לא המלא פעם אחת אחר התנאי -- יתבטל תוקף הגט. ומשום כך נמצא שאין בגט כזה סיפור דברים על כריתות (רא"ם הורוביץ).

אורח ההלכה

במה מתגרשת / אין אשה מתגרשת אלא על ידי גט ולא בכתן כסף או בכל דרך אחרת.

(רמב"ם. ספר נשים. הלכות גירושין פ"א ה"א)

על מה נכתב גט / כותבים גט על כל דבר, אף על בעלי חיים (וצריך להקנותם לאשה) כדברי פתם משנה.

(שו"ע אה"ע. קכד. ב)

תנאי בגט / גט שיש בו תנאי הקושר את האשה לכל ימי חייה — אינו גט כלל. ואף תנאי שיש בו הבלת זמן, אין לתתנות תנאי שאינה יכולה לעמוד בו (בגון שלא לבוא לבית אביה), כי קרוב הדבר שעל ידי כך יתבטל הגט למפרע והדבר עשוי לגרום למכשולים נדולים.

(שו"ע אה"ע קסנ. כ—כא)

שפע למד את עמי www.hashefa.co.il
© כל הזכויות שמורות. להסדרת אישור שימוש בתכנים נא לפנות לדוא"ל info@hashefa.com

משנה ולא יהו פרצות יתירות על הבנין — ואפילו הן פרצות קטנות פחותות מעשר. כל פרצה שהיא כעשר מותרת מפני שהיא כפתח — ושיהא נעווד רב עליהן. יתר מכאן אסורה — פרצה אחת אוסרת כל האיקף, אפילו כולו עומד, כדמופרש בגרייתא לקמן.

גמרא פרוץ כעומד — כל האיקף כולו עשוי כן. אגמריה רחמנא למשה — דאמר גרים פירקין (ד, ה): תחיות והלכותיהן הלכה למשה מסיני. שפודין ואחרוכות המטה פסולין לסכך נהן, לפי שכלים הן ומקבלים טומאה. ותנן (סוכה יח, ה): כל דבר המקבל טומאה אין מסככין בו. ארוכות = אשפונד"ש*. אם יש ריוח ביניהן כמותן — לסכך אם נסכך כשר. אלמא: פרוץ כעומד מותר. דהא הכא פסול כשכר הוא, ושרי. וקשיא מוי הא לרב הונא! בנכנס ויוצא — שיהא שפוד יכול ליכנס וליצא בריוח שניתים, דהשתא הוי ריוח טפי ומשיעור שפוד, ואינו מצומצם. והא אשפר לצמצם — דקא סלקא דעתך דהאי דקא מותרן בנכנס ויוצא הכי קיימתן: דכל כמותן בנכנס ויוצא הוא, דאין דרך לצמצם, לכך פריך: והא אפשר לצמצם ולכוין שלא יהא לו ריוח יותר ואתן כמותן תנן. אמר ר' אמי — ותניתין נמי לאו מוסיף אלא נועדיף ריוח יותר ומשיעור שפודין. וכמותן דקתני — כמשיעור שפודין בנכנס ויוצא. אם היו — שפודין נתונין שתי — מותן לסכך כשר ערב, דאפילו לא העדיף הריוח אינא סכך כשר טפי, דכיון דמותנו ערב — אי אפשר לעמוד אלא אם כן ראשו אחד מונח על השפוד ומכאן, וראשו אחד מונח על השפוד מכאן.

כְּרִיתוּת. — וְרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי נָפְקָא לֵיהּ מִ"כָּרֵת" "כְּרִיתֶת". — וְרַבָּנַן "כָּרֵת" "כְּרִיתֶת" לָא דָּרְשִׁי.

ב משנה שְׁיָרָא שֶׁחִנְּתָה בַּבִּקְעָה וְהִקִּיפוּהָ כְּלֵי בְהֵמָה — מְטַלְטְלִין בְּתוֹכָהּ, וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא גֹּבַהּ עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְלֹא יְהוּ פִּרְצוֹת יְתֵרוֹת עַל הַבִּנְיָן. כָּל פִּרְצָה שֶׁהִיא כְּעֶשֶׂר אַמּוֹת — מוּתֶּרֶת, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּפֶתַח, יָתֵר מִכָּאן — אָסוּר.

ג גמרא אִיתְּמַר: פָּרוּץ כְּעוֹמֵד. רַב פַּפָּא אָמַר: מוּתָּר. רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר: אָסוּר. רַב פַּפָּא אָמַר: מוּתָּר, הָכִי אַגְמְרֵיהּ רַחֲמָנָא לְמֹשֶׁה: לֹא תִּפְרוֹץ רוּבָּהּ. רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר: אָסוּר. הָכִי אַגְמְרֵיהּ רַחֲמָנָא לְמֹשֶׁה: גְּדוֹר רוּבָּהּ. תְּנַן: וְלֹא יְהוּ פִּרְצוֹת יְתֵרוֹת עַל הַבִּנְיָן, הָא כַּבִּנְיָן — מוּתָּר!—לָא תֵּימָא הָא כַּבִּנְיָן מוּתָּר, אֶלָּא אֵימָא: אִם בִּנְיָן יָתֵר עַל הַפִּרְצָה — מוּתָּר. אֲבָל כַּבִּנְיָן מַאי? אָסוּר? אִי הָכִי: לִיתְנֵי "לֹא יְהוּ פִּרְצוֹת כַּבִּנְיָן"! — קַשְׁיָא. תָּא שְׁמַע: *הַמְקָרֶה סוּכָּתוֹ בַּשַּׁפּוּדִין אוֹ בַּאֲרוּכוֹת הַמִּטָּה, אִם יֵשׁ רֶיוַח בֵּינֵיהֶן כְּמוֹתָן — כְּשֵׁרָה! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — *כְּשֶׁנִּכְנָס וְיוֹצֵא. וְהָא אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם! אָמַר רַבִּי אַמִּי: בְּמַעְדִּיף. רָבָא אָמַר: אִם הָיוּ נְתוּנִין עֵרֶב — נוֹתְנוֹ שְׁתֵּי, שְׁתֵּי — נוֹתְנוֹ עֵרֶב. תָּא שְׁמַע; שְׁיָרָא שֶׁחִנְּתָה בַּבִּקְעָה וְהִקִּיפוּהָ בְּגַמְלִין, בְּאוּכָּפוֹת,

הרי זה כריתות. שהרי גם זה יש בו כריתות גמורה אף שיש בו תנאי והגבלה לזמן מסוים. ור' יוסי הגלילי הלומד מ"כריתות" הלכה אחרת, נפקא ליה [יוצא לו] לימוד זה מן הריבוי 'כרת' 'כריתות' — שהרי די היה לכתוב "ספר כרת", ונאמר "כריתות" ללמד שני דברים: הן שרק הספר הוא העושה גירושין והן שהגט צריך להיות כריתות גמורה. וחכמים; 'כרת' 'כריתות' לא דרשי [אינם דורשים] — אינם סבורים שיש הבדל בעל משמעות בין הדברים, ואין ללמוד כלל משינוי לשון זה.

ב משנה שיירא שחנתה בבקעה (במישור) והקיפוה בני השיירה כלי בהמה ויצרו מחיצה מטלטלין בתוכה בתוך ההיקף. ובלבד שיהא גדר שנעשה מן הכלים גבוה עשרה טפחים ולא יהו פירצות שבין הכלים יתרות על הבנין (החלק הבנוי, הגדור). וכל פירצה שהיא כעשר אמות מותרת ואינה פוסלת את המחיצה מפני שהיא כפתח. היתה הפירצה יתר מכאן — אסור.

ג גמרא נחלקו אמוראים בבעיה של פרוץ כעומד, לאמור, דבר שחלקו הפרוץ שוה בדיוק לחלקו העומד, הקיים, האם דינו כעומד או כפרוץ? רב פפא אמר: מותר שכל עוד אין הפרוץ מרובה על העומד הרי זה כאילו היה רובו עומד. רב הונא בנו של רב יהושע אמר: אסור. רב פפא אמר: מותר וכך נבין: הכי אגמריה רחמנא למשה. לא תפרוץ רובה [כך לימדו הקדוש ברוך הוא למשה: אל תפרוץ את הרוב] וכל עוד שהריוב אינו פרוץ — הרי זו מחיצה. ואילו רב הונא בנו של רב יהושע אמר: אסור הכי אגמריה רחמנא למשה: גדור רובה [כך לימדו הקדוש ברוך הוא למשה: גדור את הרוב]. שנינו במשנה: ולא יהו פירצות יתרות על הבנין. ונדייק: הא כבנין [הרי אם היו כבנין] — מותר?! וקשה לרב הונא בנו של רב יהושע! ודוחים: לא תימא [אל תאמר] ותדייק הא [הרי] כבנין מותר, אלא כך תדייק: אם בנין יתר על הפירצה — מותר. וממשיכים להקשות: ולפי הסבר זה — אבל אם היו הפירצות כבנין מאי — אסור [מה יהיה הדין? יאסר?] אי הכי ליתני [אם כך, ישנה] לא יהו פירצות כבנין. וממילא יובן שאם יותר מכבנין הרי ודאי אסור. ומעירים: אכן, קשיא [קשה] לשיטה זו. ועוד מנסים להוכיח ממה ששנינו בדיני סוכה: המקרה (עושה תקרה) סוכתו בשפודין של מתכת, הפסולים לסכך, או בארוכות המטה (במוטות הארוכים של המטה) שאף הם אינם כשרים, אם יש ריוח ביניהן כמותן — כשירה, אם יהא באותו רווח סכך כשר. ומכאן הסיק שאם הכשר (העומד) שוה בשיעורו לפסול — הרי זה כאילו היה רובו כשר! ודוחים: הכא במאי עסקינן כשנכנס ויוצא [כאן במה אנו עוסקים בשנכנס ויוצא] כלומר שיש עוד רווח נוסף בצד השפודים לאפשר להכניסם ולהוציאם, ומשום כך לבסוף נמצא שמקום הסכך יתר על השפודים. ושואלים: והא אפשר לצמצם [והרי אפשר לדייק] ויהא הרווח שוה בדיוק למקום השפודים ולכן אין תירוץ זה שאמרנו מועיל. אמר ר' אמי שיש לבאר הלכה זו דוקא במעדיף במוסיף שיהא שיעור החלק המסוכך כהילכתו יתר על שיעור השפודים. רבא אמר בתירוץ זה אלא אם היו נתונין שפודים ערב לסוכה נותנו את הסכך הכשר שתי ומוסיף עליו הרבה, היו נתונים שתי נותנו ערב. ועוד מנסים להוכיח ממה ששנינו בברייתא: שיירא שחנתה בבקעה והקיפוה בגמלין שהרביצום, או באוכפות של הגמלים

תוספות

שאני נכנס, שדך שאני לוקח. מת או מכרו לאחר — מיד מותר! ויש לומר: דבית אביה קרוים כל יוצאי חלציו, כדכתיב בתמר (בראשית לח) "שבי אלמנה בית אביך", אף על גב דקראי מוכחי שכבר מת שם.

ור' יוסי הגלילי מכרת כריתות — קשה לרבינו יצחק: דבגיטין בריש "המגרש" (פג, ב) קאמר על רבנן דר' אלעזר בן עזריה דכרת כריתות לא דרשי, ור' יוסי הגלילי הוא בכלל הנהו רבנן! ויש לומר: דהתם קאמר דלא דרשי להתיא דרשה, ולא בעי למימר דלא דרשי ליה כלל.

פרוץ כעומד — מכאן משמע דאפשר לצמצם, כדפירשתי לעיל, ומפרק שני דחולין (לח, ב) דמוקי קרא ד"תחת אמו" פרט ליתום — זה פירש למיתה וזה פירש לחיים. ואם אי אפשר לצמצם — אמאי איצטריך למעוטי? מספיקא הייתי אוסר, דילמא מתה אמו והדר ילדתו והוה ליה יוצא דופן! אין לדקדק, דשבקינן לקרא דדחיק. ואיצטריך, לשאם יבא אליהו ויאמר. ויש להביא ראיה מפרק "בהמה המקשה" (חולין ע, א) גבי בעיא דהלכו באיברים אחד הרוב, דמוקי לה כגון שיצא חציו ברוב אבר, ואם אי אפשר לצמצם — מאי קמיבעי ליה? ממה נפשך טעון קבורה, שמא יצא רובו.

רש"י גרים והא אפשר לצמצם — פירוש: כיון דאפשר לצמצם — אית לן למימר כמותו דווקא קאמר. אמר ר' אמי: במעדיף, כלומר: מתניתין בלא צמצם, וכמותו דקתני — ביוצא ונכנס, ותימה:

מפורת הש"ס

ז. עירובין י, ב. סוכה טו, א.

ח. סוכה שם.

ט. ירושלמי סוכה פרק א ה"ט.

גרסות

אם בנין יתר על הפרצה בכת"י ובדפו"י: אם היה בנין יתר על הפרצות.

והא אפשר לצמצם ר"ח גרס (ועיין תוספות): והא אי אפשר לצמצם.

עיונים

אגמריה רחמנא למשה / וכבר ההו ראשונים (רשב"א, ועיין בריטב"א) על לשון זו שממנה נשמע כי פרוץ מרובה על העומד — פסול מדברי תורה (או מהלכה למשה מסיני). והראב"ד אמר שאין לקבל לשון זו כפשוטה אלא אף בפרוץ מרובה על העומד — אין ביטול המחיצה אלא מדברי סופרים בלבד.

סוכה ומחיצה / ויש להקשות: מה מקום לדימוי דין מחיצות לדין סכך? שהרי אינם נובעים מאותו מקור, ושמא שונים הם זה מזה. ונראה לומר שמתחילה מעלים את הסברה כי יש כאן בעיה כללית בדבר מהותה של מחצית, האם יש בכלל לראותה כרוב או כפחות מרוב. אף כי לפי מסקנת הדברים נראה כי אין כלל קבוע בדבר, שבמקרים אחדים דין מחצית כדין רוב, ובאחרים מחצית היא כמיעוט בלבד (ריטב"א).

אורח ההלכה

גודל פירצה / פירצה כמדד. אם היא עד עשר אמות דינה כפתח, יתר על כן חריתי פירצה ומבטלת המחיצה.

(שם, או"ח שסב, ט)

סוכה המקורה בשפודים / המקרה סוכתו בשפודין (שאין ברוחבם ארבעה טפחים) והרוח שבין השפודים היה בדיוק כרוחב השפודים — פסולה שאי אפשר לדייק ולשים סכך כשיעור, אבל אם הרחיב את שיעור החלל הפנוי ככל שהוא, או- ששם את הסכך בכוון אחר מכוון השפודים — כשרה. כדברי ר' אמי ורבא.

(שם תרלא, ח)

* אשפונד"ש מן הצרפתית העתיקה aspondes — ומשמעו: פוטות המטה.

שפע למד את עמי www.hashefa.co.il
© כל הזכויות שמורות. להסדרת אישור שימוש בתכנים נא לפנות לדוא"ל info@hashefa.com